

DEVLET DİLİ MİLLİ MANEVİYETİN ÇEKİRDEĞİDİR

Roza BAKBERGENOVA*
Moldagalı BAKITGÜL*

Özet: Çok uluslu egemen bir ülkede devlet dili sorunu önemli bir yere sahiptir. Makale, bağımsızlık döneminde devlet dilinin gelişiminin dinamikleri, iletişimin özellikleri, çok dillilik, iki dillilik hakkında konuşacak. Rus halkı da dahil olmak üzere Kazak ülkesinde yaşayan diğer milletlerden temsilciler, Kazak okullarında çocukların eğitimine, Kazak gelenek ve göreneklerine dayalı eğitime büyük önem veriyorlar. Ancak Kazak milleti devlet dilini akıcı bir şekilde konuştuğunda, diğer milletlerden üyeler Kazak diline saygı duyar ve Kazak diline hakim olmaya önem verir. Devlet dili, ulusal değerlerin içeriğinde aileden, anaokulundan yönlendirilerek öğrenilir. Dünyanın geniş alanlarında yaşayan tüm halklar, ulusal kimliklerini, kültürel ve manevi değerlerini dil aracılığıyla aktarırlar. Egemen bir ülkenin dil politikasının manevi değerinin «ulusun güçlendirilmesinin mekanizmalarından biri – ana dili» olarak değerlendirilen kavram, ulusal kimliğimizi ve ülkemizi dil aracılığıyla bilmek için bir referans noktası olmasıyla karakterize edilir. Bir dil kişiliğinin devlet diline hakimiyetinde milliyet bilgisi yatmaktadır. Devlet dilinde özgürce iletişim kurma sürecinde, ulusal ve dilsel kişilik düzeyine ulaşılır. Dilin gücüyle ulusun manevi tarihi, en zengin bilgi hazinesi gelecek nesillere ulaşır. Devlet diline değer veren insanlık neslinin ulusal ruhun özünü de anladığı bilinmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Ulusal Dil, Ulusal Ruh, Dilsel Kişilik, İki Dillilik, Çok Dillilik.*

Devlet Language is the Core of National Morality

Annotation: In a multinational sovereign country, the problem of the state language occupies an important place. The article will focus on the dynamics of the development of the state language during the period of independence, the peculiarities of communication, multilingualism, bilingualism. Representatives of other nationalities inhabiting the Kazakh country, including the Russian people, attach great importance to the education of children in Kazakh schools, education based on Kazakh traditions and customs. Only when the Kazakh nation speaks the state language fluently, representatives of other nationalities respect the Kazakh language and attach importance to the mastery of the Kazakh language. The state language is orientated from the family, kindergarten in the content of national values. All peoples inhabiting the expanses of the world transmit their national identity, cultural and spiritual values through language. The concept, assessed as "One of the cores for strengthening the nation – the native language" of the spiritual value of the language policy of a sovereign country, is characterized by the fact that it is a guideline for learning our national identity and the country through language. The knowledge of nationality is inherent in the mastery of the state language by a linguistic personality. In the process of free communication in the state language, the level of the national linguistic personality is achieved. Through the power of language, the spiritual history of the nation, the richest treasury of knowledge reaches the descendants. It is known that the generation of mankind, which values its state language, understands the essence of the national spirit.

Keywords: *National Language, National Spirit, Linguistic Personality, Bilingualism, Multilingualism.*

Kazak ülkesinin devlet dili, ülkemizde yaşayan tüm Kazakların kutsal ve aziz dilidir. Devlet dili, milletin manevi tarihi, altın direği, ülkemizde yaşayan insanların dilsel iletişim aracıdır. İçinde bulunduğumuz bağımsızlık ve küreselleşme çağında, devlet dilinin işlevsel etkinliğini, ulusal kimlik ve canlılık etkinliğini güçlendirmek her zaman önemlidir.

Kazak ülkesinin bağımsız bir devlet haline gelmesinden bu yana otuz yıldan fazla zaman geçti. Bağımsızlığın bu yıllarında, ülkenin bugünü ve mükemmel geleceğini güçlendirmek için Kazak dilinin devlet dili olarak geliştirilmesine yönelik çalışmalar sürekli olarak yürütülmektedir. 1992 yılında bağımsız ülkenin ilk anayasası kabul edildi. Kazak dilinin devlet dili statüsüne kavuşturulması hukuki bir karardır. Bu hukuki karara dayanarak bağımsız ülkenin Kazak dili, devlet dili olarak yeni bir gelişme aşamasına yükseldi. Kazakistan Cumhuriyeti'nin "Diller Kanunu" ve "Dillerin Kullanımı ve Geliştirilmesine İlişkin Devlet Programları"nın kabul edilmesinin ardından Kazak halkı, her yerde serbestçe devlet dilini konuşma ve resmi belgeleri Kazakça yazma olanağına sahip oldu. Bölgeler de "Kazakça dili" toplulukları kurularak belgelerin devlet dilinde yazılma zorunluluğu getirildi.

*Öğretim Görevlisi, Abay Kazak Milli Pedagoji Üniversitesi, roza7713@bk.ru.

*Doçent vekili., Ph.D., Abay Kazak Milli Pedagoji Üniversitesi, bahados_@mail.ru.

Kazak dilinin bu kadar saygı görmesi sadece Kazak milletini değil, Kazak topraklarında yaşayan diğer milletlerin ve Türk kökenli halkların temsilcilerini de memnun etti.

Tarihsel olarak bilinen Kazak diline devlet statüsü verilmesi sorunu Sovyet iktidarı yıllarında birkaç kez gündeme getirilmiş ve her aşamada farklı görüşler ortaya çıkmıştır. 1920 yılında Sovyet ASSR konseylerinin ilk kurucu kongresinde, cumhuriyetteki her milletin tüm kurum ve okullarda anadilini kullanma konusunda eşit haklara sahip olduğu kararlaştırıldı. Bu karar, Kazak diliyle de ilgiliydi. 1924 yılında Kazakistan'ın ilk Anayasası'nda Kazakça ve Rus dilleri cumhuriyetin devlet dilleri olarak tanındı. 1938 ve 1978'de kabul edilen Kazakistan Anayasalarında devlet dili konusunda özel bir karar yer almıyordu. Seksenli yılların sonuna gelindiğinde ülkenin özgürlüğüne ve vatanına, bağımsızlığına ve özgürlüğüne özlem duyan, bilinçli yaşamlarını adayan ve siyasi baskılara maruz kalan Alaşlı aydınlar haklı çıktı. Kamuoyunun önde gelenlerinin millet uğruna çabalarıyla Kazak milleti diline yeniden kavuştu. Kazak ülkesinin milli bilinci uyandı. Konuşulmayan, duyulmayan "Anavatan", "Kazak milleti", "ana vatan", "milli dil", "milli din", "milli ruh", "milli eğitim", "milli değer", "milli kültür" Sovyet döneminde zihniyet, "ulusal kültür", "ulusal sanat", "ulusal gelenekler", "ulusal karakter" vb. kelime dönüşlerinin yeni içeriği var. Kazak ülkesinin bağımsızlığından bu yana geçen 30 yıl boyunca binin üzerinde Kazak okulu ve anaokulu açılmış, devlet dili, milli değerler esas alınarak öğretilmiştir. Üniversitenin tüm uzmanlık alanlarının müfredatına "Kazakça dili" ve "Mesleki Kazakça dili" konuları dahil edildi ve Rusça konuşulan bölümlerde Kazak dilinin öğretilmesi metodolojisine çok önem verildi. Müfredatlar, ders kitapları ve öğretim yardımcıları hızla üretilip kullanıma sunuldu.

Bağımsızlığın ilk yıllarında ülkedeki diğer milletlerden temsilcilerin Kazak dilini öğrenme ve Kazakça iletişim kurma yönündeki talep düzeyi çok yüksekti. Kazak dilini öğrenmek için aileler, çocuklarını Kazakça eğitim veren anaokullarına ve okullara göndermeye başladılar. Devlet diline hakim olma kursları düzenlenmiş ve Kazak dilinin edebi ve dilsel normlara dayalı olarak öğretilmesi için özel programlar oluşturulmuştur. Kurum çalışanları mesai saatleri sonrasında iletişimsel ve bilişsel açıdan Kazakça diline hakim olmuş, konuşma kültürünün geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapılmıştır. "Kazakça dili - millet kimliğinin ifadesi" olan devlet dili, Devlet Bayrağı, Arması, İstiklal Marşı, Anayasa gibi devlet sembolleri kategorisinde yer almaktadır. Egemen ülkenin tüm vatandaşlarının yani Kazak halkının devlet dilini mümkün olduğu kadar öğrenmesi ve yaygın olarak kullanması gerekmektedir. Bağımsızlığımızın ilk yıllarından itibaren Kazakistan vatandaşlarının ilgisi artmış, birçok devlet çalışanı devlet dilini öğrenmiştir.

Dil halkın hazinesidir, milletin ruhudur. Dil sorunu millet sorunudur. Dilin durumu milletin durumudur, ülkenin yıldönümüdür. Yıldönümümüzü kutlayan biziz. Dil aileden doğar ve vatanda gelişir. Ailemiz kendimiz, ana vatanımız ise Kazakistan'dır. Bu iki kavram birbirine bir davulun çift telleri kadar yakındır. Ailenin ve vatanın hedefleri uyum içinde olursa işimiz bereketlenir, dilimiz kanatlarını açar. Dil milletle, millet ise dille millet olur. Dünya üzerinde yaşayan her insan, milli kimliğini, kültürel ve manevi değerlerini dil aracılığıyla aktarmaktadır. Ulusal ve devlet dili olarak Kazak dilinin gelişim yönleri ve eğilimleri, uygulama alanları bilimsel ve bilişsel açıdan ele alınmaktadır. Ulusal eğitim durumuna göre aileden, anaokulundan ulusal dili öğrenmek önemlidir.

Kazak dili devlet dili olup, Rus dili, devlet kurumlarında ve yerel yönetim organlarında kullanılan Kazakça diliyle aynı düzeyde resmi dil olarak kullanılmaktadır. Ülkemizde yaşayan diğer etnik grup ve etnik grupların temsilcilerinin, Rus dilinin iletişimsel etkinliğinin sınırlanacağı korkusu abartılıyor. Bize göre, resmi iletişim dili olan devlet dili Kazakça ile Rus dilinin aynı anda kullanıldığı açıktır. Devlet dilimiz ancak ülkemizdeki devlet Kazak dilinin etnik gruplar arası dilsel iletişim aracı haline gelmesiyle tam statüsünü gösterebilecektir.

Bağımsızlık yıllarında halklar arasındaki siyasi, kültürel, ekonomik ve sosyal ilişkilerin yeni gelişmesi sonucunda devlet dilinin iletişim işlevi sürekli gelişmektedir. Bir dönem iki dillilik sorunu gündeme gelirken, artık medeni ülkelerde çok dillilik sorununun ortaya çıkmasının sebebidir. Bugün dünyanın otuzdan fazla ülkesinde ulusal dillerin yanı sıra İngilizce de devlet düzeyinde kullanılmaktadır. İngilizce dili, insan sermayesinin rekabet gücünü artıran, kültürler arası iletişimin ana aracı olarak kabul edilmektedir. Dürüst olmak gerekirse Rus dili hâlâ Kazak halkının ikinci ana dilidir. Profesör M. Balakaev'in görüşü de bizim görüşümüzü doğrulamaktadır. Rus dili, sanat, eğitim, kültür ve bilim edinmenin en güçlü yoludur. Bunu iyi bilen kişi dağ mertebesine ulaşır, eğitilmiş ve kültürlü insanlar arasına katılır. Bugün Kazak halkı ana dili olan Kazakçayı sevdiği kadar Rus dilini de seviyor; her ikisine de saygı duymak, her ikisini de iyi bilmek, dil kültürüne hakim olmak, halkına, Büyük Vatan'a hizmet etme iddiasında olan vatandaşın onurlu görevidir [1.15]. Nitekim Kazak milletinin Rusça'yı özgürce iletişim kurabilmesi ve toplumun çeşitli alanlarında çalışan, Kazak okullarında eğitim gören vatandaşlarımızın sadece devlet diline değil, aynı zamanda Rus diline de yüksek düzeyde hakim olmalarıdır. Bu düzeyde, büyük başarılar açar. Bağımsızlık yıllarında Kazak milletinin temsilcileri, nerede iş yaparlarsa yapsınlar, dünya dili düzeyine yükselen Rus dili üzerinden iletişim becerilerini göstermektedirler.

İki dillilik, iletişim kuranların ihtiyaçlarını karşılamanın bir yolu olarak ortaya çıkan evrensel bir sosyo-dilsel olgudur. Toplum dilbilim alanını bilimsel bir bakış açısıyla derinlemesine inceleyen, Kazakistan'daki iki dillilik ve çok dillilik sorunları hakkında değerli sonuçlar çıkaran Akademisyen B. Khasanuly, iki dilliliğin: toplumun, iki dilin alternatif veya eşzamanlı kullanımı için aşağıdaki tanımını sunmaktadır. (genellikle ana dil ve ikinci dil) Farklı durumlarda [2.132].

Kazakistan Cumhuriyeti'nde yapılan son nüfus sayımına göre, diğer milletlerin Kazakça dilini bilme düzeyi birkaç kat arttı. Özellikle basında çıkan haberlerden, Rus halkının temsilcilerinin bilinçli ve niteliksel olarak devlet diline hakim olduklarını görüyoruz. Yarım asırlık ömrü boyunca Kazak TV kanalı, insanların temel sosyal aracı haline geldi. Başlangıçta Kazak dili programları yalnızca Kazak milletinin temsilcileri tarafından yürütülüyordu, ancak şimdi Rus, Kore ve Uygur milletlerinin temsilcileri izleyicilere Kazak konuşma kültürünün harika bir örneğini gösteriyor.

Bağımsız devletimiz, Kazak milletinin temel görevi, ülkemizde yaşayan çeşitli milletlerin bütünlüğünü ve birliğini sağlamaktır. Kazak dilinin statüsünün yüksek olacağı ve öneminin ancak Kazak ülkesinde yaşayan farklı milletlerin temsilcilerinin devlet diliyle iletişim kurması durumunda hakim olacağı açıktır. Devlet, uluslararası Rus dilinin ve ülkedeki diğer dillerin kullanımını, ülkemizde yaşayan milletlerin konuşmasını, özgür gelişimini, ulusal gelenek ve kültürlerinin korunmasını sürekli olarak desteklemekte ve teşvik etmektedir.

Kazak ülkesinde etnik gruplar arası iletişimin dili devlet dili, yani Kazak dili olmalıdır. Dünyada bazı ülkeler "tek devlet – tek millet – tek dil" doğrultusunda dil politikası izlemektedir. Türkiye Cumhuriyeti de ülkemiz gibi çok etnikli bir ülkedir. Ancak bu ülkede yaşayan diğer milletlerin temsilcilerinin haklarının tanınmasının Türk milletinin birlik ve beraberliğine zarar vereceği esasına dayanmaktadır. Türkiye, Türkçeyi ana dili olarak gören vatandaşlara Türk vatandaşlığı verme politikası izlemektedir. Türkiye'de yaşayan çok sayıda Kazak diasporası olmasına rağmen ülkemizde Ruslar, Uygurlar vb. yaşamaktadır. Diasporada olduğu gibi Rus ve Uygur okullarında da eğitim için koşullar oluşturulmamıştı. Kazak dil bilgisini destekleyen ve geliştiren özel bir bilgi ortamı yoktur. Şu anda İstanbul'un Zeytinburnu ilçesine otuz binden fazla Kazak uyruklu temsilci yerleşmiş durumda. Kazak etnik grubunun kültürünü tanıtan "Kazak" topluluğu bu ilçede faaliyet göstermektedir. Kazakistan Cumhuriyeti'nin Türkiye Cumhuriyeti'ndeki açıklamasına göre, Türk ülkesindeki nüfus sayımı kağıtlarında vatandaşın "uyruğu" doldurulmadığından Kazakların tam sayısını

söylemek mümkün değil. Yaşlı nesil Türk Kazakları, çocuklarının ve torunlarının geleceği konusunda oldukça kaygılı. Bunun nedeni, Türkiye'deki Kazak gençlerinin günlük yaşamda Türkçe iletişim kurması ve Kazakça konuştuklarında Türk aksanının olmasıdır. Doksanlı yıllarda Türkiye'den Kazak ülkesine göç eden Kazak ailelerin çocuklarının hala Türkçe iletişim kurduğunu görüyoruz. Bunun nedeni ebeveynlerinin Türk liselerinde eğitim görmesi ve Kazak dilindeki günlük kelimelerde sıklıkla Türkçe kelimeler kullanmalarındadır. Almanya aynı zamanda çok uluslu bir ülkedir. Resmi dil Almancadır. Düsseldorf, Köln ve Koblenz şehirlerinde Türk milletinin çok sayıda temsilcisi bulunuyor. Türkiye'den göç eden Kazak aileler Köln'e yerleşti. Çocukları okullarda Almanca okuyor. Ailede günlük olarak ana dillerinde iletişim kurar. Bu devletlerin dil politikası çok doğrudur, her iki ülkede de devlet dili uluslararası dil olarak hizmet vermektedir. Bu aynı zamanda ulusal kimlik politikasının doğru uygulanmasına da yol açmaktadır.

Kazak halkının iki dilliliği ve çok dilliliği, Kazak ülkesinin bağımsız bir devlet statüsü kazanmasıyla bağlantılı olarak gelişti. Türkiye, Moğolistan ve Çin'den göç eden Kazaklar, ülkede Kazakça-Çince, Kazakça-Türkçe ve Kazakça-Moğolca iki dilliliği şeklinde Kazak-Rus iki dilliliğinin sayısını artırdı. Memleketlerine gelen kardeşlerimiz ülkemizdeki Kazakça-Rusça iki dilliliğini fark ederek, dil öğrenme kurslarında Rus dilini bir an önce öğrenmeyi hedef edindiler. Sonuç olarak, iki dilli vatandaşlar çok dilli entelektüellere dönüşüyor. Çok dilliliğin içeriğinin, toplumsal öneminin, günlük iletişimdeki kapsamının, ülkemizde yaşayan her etnik grubun çok dillilik düzeyinin belirlenerek çözüm bulunması bu yöndeki sürekli çalışmanın sonucu olacaktır.

Kazakistan'da uluslararası iletişimin dili olan Rus dili uzun yıllardan beri dünya dili olarak hizmet vermektedir. Rus dilinin dünya sahnesindeki bu başarısının Kazak milleti için hala önemli olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Diplomatik hizmet amacıyla ülkemize gelen yabancı uyruklu vatandaşlar, devlet dili olan Kazakça'yı bilmeseler de, resmi dil olarak kullanılan Rusça dilini derinlemesine bildikleri için dil iletişiminde herhangi bir sorun yaşamamaktadırlar. Yabancı diplomatik personel arasında devlet diline olan talep arttı. Almatı'da büyükelçilik ve konsoloslukların bulunduğu 2010 yılına kadar diplomatik personel Kazak dilini öğreniyor ve günlük yaşamda Kazaklarla Kazakça iletişim kuruyordu. Kazakistan'da Türkiye, Kanada, Fransa, Almanya, Kore vb. Büyükelçilik personelinin Kazakça dilini öğrenme talebi oldukça yüksekti. Devlet dilimize olan talebin, ülkenin bağımsızlığından sonraki ilk 10-15 yıldaki kadar yüksek olmadığı da doğrudur.

Kazak diliz Kazak halkının dilidir. Devlet statüsü kazanan Kazak diline kimin ihtiyacı var sorusuna cevap arıyorsak öncelikle Kazak milletinin ve Kazak halkının ihtiyacı vardır. Bağımsız bir ülkede dilsel iletişimde, ana dilimizi kullanmanın özgürce konuşmanın önünde hiçbir engel yoktur. Bağımsız bir ülkede, bağımsız devlet dilimizle Kazak milleti sonsuza kadar var olacak ve her yıl gelişmeye devam edecektir. Halk figürü Kazybek İsa, "Milletin yeni doğası milliyetçilik temelinde oluşturulmalıdır" başlıklı makalesinde şunları söyledi; "Ulusal kimliğin oluşumunun ana direğinin, milletin çıkarlarının en önemli dayanağının olduğu açıktır. Millet, milletin dilidir!"

Sonuç olarak medeniyet çabası içinde olan milletimizin geleceği, devlet dilimizin kusursuz geleceği, devlet dilimizin toplumun her alanında statüsüne uygun olarak işlevsel potansiyelini artıracak gelecek nesillerin elindedir. . Yeni Kazakistan fikri ancak "Alash" fikrinin Kazak hanlığı, Altın Orda, Türk dönemi ve Kazak halkının köklü mükemmel tarihi ile ilişkilendirilmesiyle yeni bir içerikle gelişecektir. Saq Hunlar döneminde, devlet dilimizin saygınlığını derinlemesine anlamamız ve statüsünü yükseltmemiz gerekiyor. Akademisyen Ö. Aytbayev: "Dili iyileştirmek için ülkeyi iyileştirmek gerekiyor. Dili geliştirmek için ülkeyi geliştirmek gerekir. Dili geliştirmek için ülkeyi kalkındırmak gerekir" [3.26], - son derece öğretici bir sözle düşüncelerimizi bitiriyoruz.

KAYNAKÇA

- Balakayev M. Kazak dili eğitiminin sorunları. Kazak sorunu Dilbilim. - Almatı: Arys, 2008. - 592 s.
- Hasanuly B. Ana dil bir mirastır (Kazak dilinin dünya dilleri sistemindeki konumu. - Almatı: "Zhazushi", 1992. - s. 272.
- Aytbayev O. Dil sorunu millet sorunudur. Kitapta: Tiltires: (Devlet dilinin oluşumuna ilişkin düşünceler, röportajlar, sonuçlar, raporlar, makaleler). - Almatı: "Abzal-Ai" yayınevi, 2014. - 400 sayfa.

